

Kuntaliitto & Hyvil

Vammaisten lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen kunnan ja hyvinvointialueen yhdyspintayhteistyönä

© Suomen Kuntaliitto ry
Helsinki 2023

Kuntaliitto
Toinen linja 14
PL 200, 00101 Helsinki
Puhelin 09 7711
www.kuntaliitto.fi

Johdanto

Kunnilla on mahdollisuus järjestää perusopetuslain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa. Toimintaa voidaan järjestää ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä erityisen tuen piirissä oleville oppilaille. Tarvittaessa lapselle voidaan järjestää hoitoa myös muiden lakien perusteella. Kuntaliiton ja Hyvil Oy:n laatima muistio sisältää tietoa kunnan perusopetuslain mukaisesta aamu- ja iltapäivätoiminnasta sekä hyvinvointialueen järjestämistä vastuulle kuuluvasta vammaislainsäädännön mukaisesta hoidosta ja huolenpidosta.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen on kunnille vapaaehtoista

Kunnalla ei ole lakisääteistä velvollisuutta järjestää lasten, eikä näin ollen myöskään vammaisten tai kehitysvammaisten lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa.

Perusopetuslain 8 a luvussa säädetään kunnan järjestämästä aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Kyse on kunnalle vapaaehtoisesta tehtävästä. Jos kunta päättää toimintaa järjestää, tulee sitä tarjota kunnassa toimivien koulujen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta perusopetuslain 17 §:n 1 momentissa (erityinen tuki) tarkoitetuille oppilaille kunnan päättämässä laajuudessa. Oppilaan erityisen tuen järjestäminen perustuu opetuksen järjestäjän tekemään hallintopäätökseen.

Kunnalle maksetaan toimintaan valtionosuutta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa säädetyn mukaisesti. Valtionosuuden saamisen edellytyksenä on, että kunta järjestää toimintaa perusopetuslain mukaisesti ja että toimintaa tarjotaan kaikille em. oppilasryhmille kunnan päättämässä laajuudessa. Opetushallitus ohjeistaa kuntia valtionosuusrahoituksen laskentaperusteissa vuosittain.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteista on säädetty lailla, lisäksi Opetushallitus on päättänyt aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteista 2011.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan toteuttaminen

Perusopetuslain mukaiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuminen on lapselle vapaaehtoista. Sinne tulee hakea kunnan päättämällä tavalla. Kunnan tulee etukäteen ilmoittaa aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämiskohteista, toiminnan alkamis- ja päättymisajankohdasta sekä siitä, miten sen järjestämään

tai hankkimaan aamu- ja iltapäivätoimintaan haetaan. Subjektiivista tai tarpeeseen perustuvaa oikeutta toimintaan ei ole. Lapsia toimintaan otettaessa on heihin sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Käytännössä mikäli hakijoita on enemmän kuin paikkoja, paikat jaetaan eli toimintaan otetaan lapsia kunnan ennalta päättämiä yhdenvertaisia valintaperusteita soveltaen.

Valtionosuuteen oikeuttavaa aamu- ja iltapäivätoimintaa on perusopetuslain mukaan tarjottava jokaiselle toimintaan osallistuvalla lapselle joko 570 tuntia tai 760 tuntia koulun työvuoden aikana. Toimintaa voidaan järjestää koulun työvuoden aikana arkipäivisin pääsääntöisesti klo 7.00–17.00 välisenä aikana. Kunnan tulee hyväksyä tässä laissa tarkoitettua aamu- ja iltapäivätoimintaa varten toimintasuunnitelma. Kunta voi periä toimintaa osallistuvilta kuukausimaksun, joiden enimmäismäärä on säädetty perusopetuslaissa.

Perusopetuslain mukaisessa aamu- ja iltapäivätoiminnassa tulee olla toiminnan *järjestämistapa* huomioon ottaen riittävä määrä ammattitaitoisia ohjaajia. Aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998):

”Aamu- ja iltapäivätoiminnassa ohjaajana toimimaan on kelpoinen henkilö, 1) joka on suorittanut tehtävään soveltuvan korkeakoulututkinnon, opistoasteen tutkinnon, ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon ja jolla on koulutuksen yhteydessä hankittu tai kokemuksella osoitettu taito toimia lapsiryhmän ohjaajana taikka 2) jolla on kelpoisuus antaa luokanopetusta, esiopetusta, erityisopetusta tai aineenopetusta tai toimia oppilaanohjaajana.”

Jokaisella aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen toimintaympäristöön. Aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvalla lapsella on tarjottava välipala. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa sattuneen tapaturman hoito on lapselle maksuton.

Lähtökohtaisesti lapsen huoltaja, muu laillinen edustaja päättää lapsen perusopetuslain mukaiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan hakeutumisesta.

Vammaispalvelulain mukaiset avustajapalvelut haetaan hyvinvointialueelta

Perusopetuslaissa ei säädetä lapsen oikeudesta avustajapalveluihin aamu- ja iltapäivätoiminnassa. (vrt. maksuton perusopetus 31 § - oppilaalla on oikeus

opetukseen osallistumisen edellyttämiin avustajapalveluihin). Kuten edellä todettu, perusopetuslain mukaisessa aamu- ja iltapäivätoiminnassa tulee olla toiminnan *järjestämistapa* huomioon ottaen riittävä määrä ammattitaitoisia ohjajia.

Perusopetuslain mukaiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvan lapsen huoltaja voi hakea täydentäviä palveluita esim. vammaispalvelulain nojalla myönnettäviä avustajapalveluita hyvinvointialueelta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien järjestämisvastuu ml. vammaispalvelulakiin ja kehitysvammaisten erityishuollosta annettuun lakiin sisältyvät tehtävät siirtyivät 1.1.2023 lukien kunnilta hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Vammaislainsäädännön mukaiset palvelut ovat lähtökohtaisesti toissijaisia muun lainsäädännön perusteella järjestettäviin palveluihin verrattuna. Uuden 1.10.2023 voimaan tulevan vammaispalvelulain perusteella järjestetään vammaisen henkilön tavanomaisessa elämässä tarvitsemia erityispalveluita, jos hän ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia palveluita sosiaalihuoltolain (1301/2014), terveydenhuoltolain (1326/2010), varhaiskasvatuslain (540/2018), perusopetuslain (628/1998) tai muun lain perusteella.

Lyhytaikaisen huolenpidon tuottaminen

Yleisenä lähtökohtana kunnan palvelujen myynnissä on kuntalaisissa (410/2015) 15 luvun 126 §:ssä tarkoitettu yhtiöittämisvelvollisuus. Erityislakiin l. kehitysvammalain muuttamisesta (1166/2022) annetun lain 2 §:n lisättiin 1.1.2023 lukien uusi 2 momentti, jonka mukaan ”Kunta voi *tuottaa* 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettua yksilöllistä hoitoa ja muuta huolenpitoa siltä osin kuin se on hyvinvointialueen ja kunnan tehtäväkokonaisuuksien toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista.”

Säädöskohtaisissa perusteluissa todetaan (HE 312/2022 vp)
”2 §. *Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin kunnan mahdollisuudesta toimia yksilöllisen hoidon ja huolenpidon, käytännössä aamu- ja iltapäivätoiminnan tai loma-ajan toiminnan palveluntuottajana. Hyvinvointialue voisi hankkia kunnalta koulua käyvien vammaisten lasten yksilöllistä hoitoa ja huolenpitoa, jota voitaisiin tarvittaessa järjestää koulun tiloissa hyödyntäen koulunkäyntiavustajien työpanosta. Hyvinvointialueen ei tarvitsisi kilpailuttaa palvelua eikä kunnalta edellytettäisi palvelun yhtiöittämistä.*

Yksilöllisessä hoidossa ja huolenpidossa on kyseessä tehtävä, jossa on tarkoituksenmukaista tuottaa palvelu kuntien opetustoimen ja

hyvinvointialueiden yhteistyössä siten, että molempien tavoitteet palveluiden tuotannolle täyttyvät. Yhteistoiminta täyttää hankintalain (1397/2016) 16 §:n mukaiset edellytykset palveluiden hankinnasta toiselta hankintayksiköltä. Hyvinvointialue voisi hankkia palvelut kunnalta ilman tarjouskilpailua. Kunnan osalta kyseessä on opetustoimeen liittyvä tehtävä, jota ei ole pidettävä kuntalain (410/2015) 126 §:n mukaisena kilpailutilanteessa markkinoilla hoidettavana tehtävänä. Kunta voi tuottaa palvelun yhtiöittämättä. Jotta asia ei jäisi tulkinnanvaraiseksi, tässä momentissa säädettäisiin kunnan oikeudesta tuottaa hyvinvointialueelle kehitysvammalaisissa tarkoitettua aamu- ja iltapäivä- tai loma-ajan toimintana toteutettavaa yksilöllistä hoitoa ja huolenpitoa.

Tämä hankintayksiköiden välinen horisontaalinen yhteistyö olisi myös EU:n kilpailulainsäädännön mukaista. Esitys täyttää Euroopan parlamentin ja neuvoston hankintadirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/24/EU julkisista hankinnoista ja direktiivi 2004/18/EY kuomoamisesta) ja sitä selkeyttävät oikeuskäytännön vaatimukset.”
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20221166>

Sääntelyn tausta-ajatuksena oli, että erityislain säännöksellä mahdollistetaan palveluntuottaminen kunnan toimesta hyvinvointialueelle kunnan toimintaa yhtiöittämättä ja ilman, että horisontaalisen yhteistyön edellytysten täyttymistä tarvitsisi tapauskohtaisesti arvioida.

Tilanteessa, jossa kunta sopimukseen perustuen tuottaa kehitysvammalain tarkoittamaa ”yksilöllistä hoitoa ja muuta huolenpitoa” hyvinvointialueelle (uuden vammaispalvelulain myötä 1.10.2023 lukien lyhytaikainen huolenpito) eli hyvinvointialueen hankkiessa järjestämisvastuulleen kuuluvaa palvelua kunnalta, palvelun järjestämisvastuu ja siihen liittyvät viranomaistehtävät säilyvät hyvinvointialueella. Palveluntuottajan l. kunnan vastuu palveluista määräytyy ennen kaikkea hyvinvointialueen ja kunnan välisen sopimuksen perusteella.

Kunnan ja hyvinvointialueen on omalta osaltaan huolehdittava asiakkaan tiedottamisesta ja neuvonnasta palveluihin hakeutuessa.

Kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyö on tärkeää toimivan palvelukokonaisuuden ja asiakkaan sujuvan arjen turvaamiseksi.

Yhteyshenkilöt:

Jaana Viemerö, erityisasiantuntija, Hyvil
Sami Uotinen, johtava juristi, Hyvil
Minna Antila, juristi, Kuntaliitto
Mari Sjöström, erityisasiantuntija, Kuntaliitto